

İKONOĞRAFİ VE İKONOLOJİ YÖNTEMİNE GÖRE GÜLSÜN KARAMUSTAFA'NIN "ÖRTÜLÜ MEDENİYET" VE KAPICI DAİRESİ" ADLI ESERLERİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF "COVERED CIVILIZATION" AND "DOORMAN'S HOME" BY GÜLSÜN KARAMUSTAFA ACCORDING TO ICONOGRAPHY AND ICONOLOGY METHOD

Araş.Gör.Dr. Cansu ÇELEBİ EROL

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, İzmir/Türkiye

ÖZET

Araştırmada Erwin Panofsky tarafından geliştirilmiş olan, üç aşamalı "İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi" yönteminin yanı sıra görsel göstergebilimsel yöntemlerden de yararlanılarak Gülsün Karamustafa'nın "Örtülü Medeniyet" ve Kapıcı Dairesi" adlı eserleri analiz edilmiştir. Gülsün Karamustafa 1980'lerden itibaren Türkiye'de yeni bir sanatsal dil haline gelen çağdaş sanat hareketinin gelişmesine yaptığı katkılardan ötürü önemli bir figürdür. Özellikle 80'li yılların politik ve kültürel durumunu geniş, kapsamlı ve yoğun bir biçimde yansıtan çalışmalarıyla bilinmektedir. Sanatçı, yaşamı boyunca deneyimlemek durumunda kaldığı göç olgusunu, bu göç sürecinde yaşadıklarını ve genel olarak göçün neden olduğu sonuçları aidiyet, kimlik ve evrensellik konuları bağlamında eserlerine taşımıştır. Özellikle seksenlerin başında kırsaldan kentlere akan büyük göç hareketine eşlik eden derin ölçekli değişimlerin ve göçle gelen insanların kentsel yaşama entegre olma çabalarıyla oluşan kültürel geçiş deneyimlerinin ortaya çıkardığı "arabesk" kavramının eserlerinde yer bulduğu görülmektedir. Eserlerin analizi süreci doğal anlam (olgusal, ifadesel anlam), uzlaşmalı anlam (ikincil anlam) ve içsel anlam (içerik) alt başlıklarından oluşmaktadır. Sanatçı söz konusu iki eserinde de köyden kente doğru yönelen insan hareketlerinin neden olduğu travmatik yaşantıları ve kırsal yöre insanının kendi kültürünü şehir kültürüyle bütünleştirmeye çalışırken ortaya çıkardığı yeni ve melez kültürü konu edinmiştir. Bu bağlamda sanatçı ve işlediği konu hakkında bir art-alan ve art-zaman araştırması yapılarak resim düz anlamsal açıdan irdelenmiş devamında ise yan anlamsal inceleme yapılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş sanat, eser analizi, ikonoloji, ikonografi, Gülsün Karamustafa.

ABSTRACT

In the study; the works of Gülsün Karamustafa, "Covered Civilization" and "Doorman's Home" are analyzed by using the three-stage "Iconographic and Iconological Art Criticism" method developed by Erwin Panofsky. Gülsün Karamustafa is an important figure for her contribution to the development of contemporary art movements that has become a new artistic language in Turkey since the 1980s. She is known for her extensive, comprehensive and intense work reflecting the political and cultural situation of the 80s. The artist carried the phenomenon of migration, experience in this migration process and consequences of migration which she had to experience throughout her life, in the context of belonging, identity and universality to her works. Especially in the early eighties, it is seen that the concept of arabesque, created by the deep-scale changes that accompany the great migration movement from rural to urban areas and the cultural transition experiences created by the immigrants' efforts to integrate into urban life, is found in her works. The process of analysis of the works consists of subtitles of natural meaning (factual, expressive meaning), consensus meaning (secondary meaning) and internal meaning (content). In both of these works, the artist deals with the traumatic experiences caused by the human movements moving from the village to the city and the new and hybrid culture which the rural people have created while trying to integrate their culture with the city culture. In this context, an art-field and art-time research on the artist and the subject she worked on, the painting was analyzed in a straight semantic perspective and semantic analysis.

Key words: Contemporary art, artistic analysis, ikonology, iconography, Gülsün Karamustafa.

1.GİRİŞ

Uygurlık tarihinin başlangıcından günümüze değin devamlı olarak yapılan sanat eylemi çeşitli eserler üzerinden görünür kılınmıştır. Özellikle görsel sanatlar alanında üretilmiş eserlerin izleyiciler tarafından anlaşılabilmesi için birçok yöntem üzerinde çalışıldığı görülmektedir. Eser analizi yapma amacıyla geliştirilmiş metotlara bakıldığında sanat yapıtının çeşitli boyutlarla ele alındığı anlaşılmaktadır. Çünkü sanat doğası gereği oluşturulduğu dönemin kültürel, ekonomik, siyasal ve

sosyolojik özelliklerini taşıyan ve bu özellikleri sanatçının kişisel tavrıyla birleştirerek görünür kılan bir yapıdadır.

Sanatçıların eserlerini analiz etmek için uygulanan önemli metotlardan biri olan Erwin Panofsky'in "İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi" yöntemi, hocası Heinrich Wölfflin'in sanat yapıtının biçimsel çözümlemesi için geliştirdiği fikre karşıt olarak, eseri, biçim konu ve içerik açısından inceleyen ve günümüz sanat tarihi yönteminin temelini teşkil eden, üçlü inceleme düzeyine göre tasarlanmıştır (Akyürek, 1995: 12). Söz konusu inceleme; ön-ikonografik inceleme yapılarak ulaşılan doğal anlam, ikonografik tanımlama yapılarak ulaşılan uzlaşmalı anlam ve yapıtın içeriğine bakılarak varılan içsel anlam katmanlarından oluşmaktadır. Bu anlam katmanlarına daha derinden bakıldığında; ön ikonografik incelemenin bir yapıtta görülen biçimlerin tanınan nesnelere benzetilerek, bu biçimler arasındaki ilişkileri belirterek, yani bu biçimlerin hangi hareketler içinde olduğunu saptayarak olgusal ve ifade sel anlamın elde edildiği bir süreç olduğu görülmektedir (Cömert, 2008: 15). Panofsky, ikinci inceleme aşamasını "ikonografik tanımlama" olarak adlandırır. Bu, sanat yapıtında betimlenmiş olan biçimlerle, tema ve kavramlar arasında bir bağ kurulması, imgelerin çözümlenerek öykü ve alegorilerin saptanmasıdır" (Akyürek, 1995: 12). Panofsky, eserin ilk bakışta kapalı kalan ve gündelik pratik deneyimlerimizle açıklayamadığımız bu anlamına "Uzlaşmalı Anlam" demiştir. Bu anlamı bulmak için gündelik pratik deneyimlerimizin dışına çıkmak ve onları başka bilgilerle tamamlamak gerekir (Cömert, 2008: 16). Genel olarak biçime karşı içerikten söz etmek, uzlaşım sal konu alanını, yani sanatsal motiflerle anlatılan doğal konunun alanına karşıt, imgeler, öyküler ve alegorilerle dile getirilmiş belirli tema ya da kavramlar dünyasını anlamaktır. Dolayısıyla doğru bir ikonografik çözümleme için imgelerin doğru tanımlanması gerekir (Panofsky, 1995: 29). Üçüncü inceleme aşaması ise "ikonolojik tanımlama"dır ve yöntemin en üst aşamasıdır. Panofsky buna sanat yapıtının "içeriği" demektedir. O'na göre bu aşamada, sanat yapıtının oluştuğu dönemdeki kültürel nitelikler, sanatçının kişiliği ve bu ortamda doğan yapıtın içerdiği "anlam" irdelenmelidir (Akyürek, 1995: 13). Cömert (2008: 18)'e göre; bir resim eserinin içeriği ya da asıl anlamı, bir ulusun, bir dönemin, bir sınıfın, bir dinsel veya felsefi anlayışın, bir sanatçı kişiliği tarafından irdelenerek ve sanatçının bir eserde yoğunlaşmış temel davranışını belirten temel değerlendirmenin yapılması, insanlığın ulaştığı düşünce ve beğeni aşamasındaki yerinin belirlenmesi, yani gerçek anlamda algılanıp, estetik bir bütünlük içinde yaşanılması, insanın öteki etkinlikleriyle uyum içinde bir ilişkiye sokulması için uygulanan işleme ikonolojik yorum adı verilir. O halde, ikonografi ne kadar çözümlemeye dayanıyorsa, ikonoloji de o kadar birleştirme yöntemine dayanmaktadır.

Çeşitli sanat yaklaşımlarının görünür kılındığı sanat eserlerinin anlaşılması çok boyutlu ve zorlu bir süreci gerektirmektedir. Özellikle sanat eğitimi süresince öğrencilerin çok yönlü eğitilmesini mümkün kılacak, verimli ve etkili eğitim-öğretim yaşantıları sağlayabilecek bir disiplin olarak sanat eleştirisi yöntemlerinin eğitim sürecinde aktif şekilde yer alması gereklidir. Öğrenciler sanat eleştirisi yaparak elde edecekleri değerli kazanımlarla eleştirel bir bakış açısı kazanabilecek ve görsel okuryazarlık becerisine erişmiş olacaktır. Ancak eleştirinin doğru bir şekilde yapılabilmesi elde edilecek olumlu kazanımlar için çok önemlidir. Bu nedenle eser eleştirisi yapmak için geliştirmiş yöntemlerin doğru öğrenilmesi ve daha çok eser üzerinde uygulanması gereklidir.

Araştırmaya konu olan sanatçı Gülsün Karamustafa, 1946 yılında Ankara'da doğmuştur. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitimini tamamlamıştır. Sanatçı, 1980'lerden itibaren Türkiye'de yeni bir sanatsal dil haline gelen çağdaş sanat hareketinin gelişmesine yaptığı katkılarından ötürü önemli bir figürdür.

Gülsün Karamustafa yaşamı boyunca deneyimlemek durumunda kaldığı göç olgusunu, bu göç sürecinde yaşadıklarını ve genel olarak göçün neden olduğu sonuçları aidiyet, kimlik ve evrensellik konuları bağlamında eserlerine taşımıştır (Çalışkan, 2019: 98). Barbara Heinrich Karamustafa ile ilgili olarak şunları da söylemektedir: "Büyük olasılıkla başka hiçbir Türk sanatçının külliyatı 80'li yılların politik ve kültürel durumunu Gülsün Karamustafa'nın ki gibi geniş, kapsamlı ve yoğun biçimde yansıtmamaktadır. Sanatçı – o zaman yerel, bugün küresel- toplumsal bağlamlar üzerinde durmaktadır ve başlıca teması "göç" olarak nitelendirilebilir." (Heinrich, 2007: 45). Sanatçı; köyden kente doğru yönelen insan hareketlerinin neden olduğu travmatik yaşantıları, göçmenlerin dramını,

göçebe yaşayan insanların görüntülerini filmlerle, kitsch malzemelerle görünür kılarken eser, mekan ve eşyayı eklektik bir yapıyla bir araya getirmiştir.

Sanatçının erken dönem resimlerinden olan Örtülü Medeniyet ve Kapıcı Dairesi adlı eserlerinde; etrafında gözlemediği kültür karmaşasını resmederken, gözlem alanına 1980’lerde kötü ve yoz beğeniye geniş anlamıyla kapsayan “kitsch” girer. O dönemde bize yabancı olan kitsch kavramını tanımlamak için eleştirel anlamda “arabesk” olgusu kullanılır. Karamustafa’nın 1980’lerdeki işlerinin “malzemesini”, büyük şehirlerde iş bulmak amacıyla akın eden kırsal yöre insanının kendi kültürünü şehir kültürüyle bütünleştirmeye çalışırken ortaya çıkardığı yeni kültür oluşturur. Dönemin entelektüellerinin ve diğer sanatçıların aksine Gülsün Karamustafa yapıtlarında kitsch olgusunu bir yorum getirmeden, gerçek hayatta olduğu gibi ironik bir şekilde sergiler. Tarafsız kalmaya özen gösterir, yorumu izleyiciye bırakır. Amacı içinde yaşadığı dönemin, hızlı değişimin ruhunu yansıtmaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmada Erwin Panofsky tarafından geliştirilmiş olan, üç aşamalı “İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi” yönteminin yanı sıra görsel göstergebilimsel yöntemlerden de yararlanılarak Gülsün Karamustafa’nın “Örtülü Medeniyet” ve Kapıcı Dairesi” adlı eserleri analiz edilmiştir. “İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi” yöntemi doğal anlam (olgusal, ifadesel anlam), uzlaşmalı anlam (ikincil anlam) ve içsel anlam (içerik) alt başlıklarından oluşmaktadır. Panofsky’nin yöntemi, sanat ve sanat eğitimi alanlarında geçerliliği kabul görmüş ve günümüzde de kullanılmaya devam eden bir metottur.

3. BULGULAR

3.1. Örtülü Medeniyet adlı eserin analizi

3.1.1. Doğal Anlam, Olgusal - İfadesel Anlam)

Resim 1. Gülsün Karamustafa, Örtülü Medeniyet, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 1976.

Ön ikonografik inceleme safhasında ve düz anlamsal göstergeler bağlamında, resmin tam ortasına konumlanmış bir kadın figürü görülmektedir. Figürün yüzünde herhangi bir ifade yoktur. Bu kadın figürü; orta yaşlı, hafif kilolu, beyaz donuk tenlidir. Saçları ise uzun, dalgalı açık kahverenkli. Kollarında ince bilezikler vardır. Figür, yatay sarı çizgilerden oluşan lacivert bir bluz giymiştir. Figürün siyah eteğinin üstünde, kırmızı üçgen formda yerleştirilmiş bir örtü resmedilmiştir. Figürün çorapları gri renklidir. Figür, gri ve kahverenkli tonlardan oluşan bir koltukta oturmuştur. İç mekana yerleştirilmiş figürün etrafında çeşitli evsel nesnelere ve bu nesnelere tümünün üzerinde dantel örtüler bulunmaktadır. Koltuğun yanında iki katlı küçük bir sehpa; dantelle örtülmüş, üzerine de küçük gri renkli vazolar resmedilmiştir. Kadın figürün önünde ki sehpa mavi ve kırmızı dikdörtgen desenli örtüyle örtülmüştür. Örtünün üzerinde şekerlik, kasetçalar ve sürahi beyaz dantel örtülerle örtülmüştür. Kadın

figürün sağında ki mobilya; açık kahverenkli kenarları örtüyle kaplanmış üstünde ise dantelle örtülü bir televizyon resmedilmiştir. Televizyonun üstünde kolanya şişesi de dantelle süslenmiştir. Kadın figürün sağında ki mobilyada fincanlar dizilmiş, üzeri de beyaz dantelle örtülmüştür. Fincanların dizili olduğu mobilyanın üst kısmında ki kahverenkli radyo; nakış işlemeli örtülü olarak resmedilmiştir. Radyonun yanında yer alan siyah telefonun üstünde ise nakış işlemeli örtüyle resimde yer almaktadır. Figürün arkasında yer alan siyah dikiş makinasının üstü, beyaz nakış işlemeli örtüyle resmedilmiştir. Dikiş makinasının altında yeşil ve kırmızı desenli bir örtü bulunmaktadır. Resmin arka planında kalan mutfakta; beyaz tabaklar dizilmiş, kahve renkli raflar resmedilmiştir. Kahve renkli raflar, beyaz ve mavi renkli örtüyle resmedilmiştir. Rafların önünde yer alan siyah tüp, mor ve kırmızı renkli örtüyle kaplanmıştır. Örtünün kenarı beyaz işlemelidir. Mutfakta yer alan beyaz buzdolabının üstü de dantelle örtülü olarak resmedilmiştir. Mutfak raflarının arka planı koyu mavi, figürün arka planı ise açık mavidir. Mutfak raflarındaki beyaz örtüler mavi işlemelidir. Kapı kenarları koyu kahve kontürlüdür. İç mekanda bulunan halının desenleri koyu yeşil, mavi, turuncu tonlarındadır. İç mekandaki zeminde beyaz çizgili kahve tonları kullanılmıştır. Betimlenen evin orta veya alt gelir grubuna ait olduğu izlenimi uyanmaktadır.

3.1.2. İkonografik Çözümleme, Uzlaşmalı anlam - İkincil anlam

Resme ilk baktığımızda resmin merkezinde oturan dantel işleme eylemi gerçekleştiren bir kadın imgesi ve etrafında Anadolu kültürüne ait nesnelere ait nesnelere bir arada görülmektedir. Kadın figürün etrafındaki radyo, kasetçalar, telefon, dikiş makinası, televizyon ve buzdolabı gibi teknolojik aletlerin üstünün örtülmesi ile aslında günümüz modern yaşantımız içerisinde geleneklerinden kopamayan insanı anlatmaktadır. Köyden kentte göçün getirdiği kültürel farklılık ile toplumda kimlik bulma, modernleşme sancuları bu resimde izleyiciye hissettirilmek istenmiştir. Mekanda genel olarak köyden kente getirilen geleneksel değerlerle, kentsel değerlerin iç içe geçmesiyle oluşan yeni kültürel bir yapı hakim olmuştur. Kültür karmaşası kiç olgusuna bir yorum getirmeden gerçek hayatta ironik bir şekilde sergilenmeye çalışılmıştır. Buradaki asıl amaç değişimi gözler önüne sermektir.

3.1.3. İkonolojik Yorum, İçsel anlam – içerik

Sanatçının “Örtülü Medeniyet” adlı çalışması kültürler arası geçiş ve adaptasyon ilişkisine dair önemli bir örnektir. Dantellerle süslenmiş bir göçmen evini izleyiciye aktarırken, yeni oluşan değerlerin estetikleştirme çabasını aktarmaktadır. Kendi ifadesiyle insanın makineyi nasıl evcilleştirdiği, giydirdiği, donattığı ve kendine ait hale getirdiği görülmektedir. Sanatçı eserinde betimlediği nesnelere aracılığı ile, köyden kente göç ile değişen hayatları; hafıza, bellek, anı, kültür gibi kavramların yer değiştirmesini ve tüm bunlara bağlı olarak yersiz yurtsuzlaşma olgusunu izleyiciye aktarmaktadır.

Sanatçı Örtülü Medeniyet adlı çalışması için şunları söylemektedir.

“Uzun süredir üstünde kafa yordüğüm konu da şu: Türkiye’de korkunç bir kültür karmaşası yaşanıyor. Gün geçmiyor ki yeni kültürel yapılar ortaya çıkıyor. Yeni üretilen değerler geleneksel kültürle iç içe geçmeye başlıyor. Bir kargaşadır gidiyor ülkemizde. Bununla ilgili olarak bir tablomun oluşumunu şöyle anlatabilirim: Samsun’da bir evde kalıyorduk. Bir süre sonra banyoda durup duran elektrik süpürgesinin üstüne ev sahibesinin özenerek bir örtü dikmiş olduğunu şaşkınlıkla gördüm. Herşey örtülüydü evde. Açıkçası insan makineyi evcilleştiriyor, giydiriyor, donatıyordu. İşte “Örtülü Medeniyet” adlı tablom böyle oluştu. Kanımca bir olgu yakalamıştım ve onu işlemiştim. Tüm bu olguları sergilemek, varlığını duyurmak isteğindedim.” (Antmen, 2013: 104).

3.2. Kapıcı Dairesi adlı eser analizi

Resim 2. Gülsün Karamustafa, Kapıcı Dairesi, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 1976

3.2.1. Doğal Anlam, Olgusal - İfadesel Anlam

Esere bakıldığında ilk göze çarpan kapının kendisinin henüz monte edilmediği bir kapı çerçevesi ve kapıcı yazısıdır. Bu kapı kasasının dışından bakan izleyici bir kapıcı dairesini görmektedir. Dairede şehir ve köy kültürünün karması kıyafetleriyle bir kadın ve üç çocuk yer almaktadır. Figürlerin arkasında odanın büyük bir kısmını yatak işgal etmektedir. Yatak örtüsünün sahip olduğu soyut tasarım, yerdeki halının geleneksel deseniyle bir tezatlık oluşturmaktadır. Yatağın üzerinde renkli yastıklar tepelene yığılmış bir biçimde durmakta; duvarda dekorasyon amacıyla bu tür evlerde sıklıkla kullanılan duvar halısının bir parçası görünmektedir. Televizyon, duvar takvimi, çocuk oyuncakları gibi kentsel kültür nesnelere de resimde yer bulmaktadır. Odanın tavana yakın kısmından geçen kalorifer borularından anlaşıldığı kadarıyla burası apartmanın giriş ya da bodrum katı olmalıdır.

3.2.2. İkonografik Çözümleme, Uzlaşmalı anlam - İkincil anlam

Sanatçının söz konusu çalışması adından da anlaşılacağı üzere belli bir sınıfa yöneliktir ve eser sınıf temsili üzerinedir. Göç ile özellikle büyük kente göç edenlerin ucuz iş gücü ile çalıştırıldığı veya "vasıfsız" eleman olarak görülmesi bilinmektedir. Bu ucuz iş örneklerinden biri de apartmanların temizliği ve diğer işleriyle ilgilenen hizmetlilerdir; dönemin adıyla kapıcılıktır. Kapıcılar apartmanların en alt katında, kalorifer dairesi ile iç içe küçük bölmelerden oluşan dairelerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Sanatçı, kapıcı dairesinin iç yüzünü gösterirken, bellek ve kültür ilişkisini de izleyiciye aktarmaktadır. Başka bir deyişle, köyden kente göç ederken, alışkanlıklarını, kültürlerini de yanlarında getirip, küçük bir dairede o hayatı sürdürmeye devam eden insanların yaşamlarına odaklanmaktadır. Evlerinin dekore edilmiş biçimi gelinen yeni çevreye uyum sağlama, entegre olma çabası; kırsal alandan gelen alışkanlıklarla kentsel yaşam biçimini birbirine karmaya yönelik deneyimleri yansıtmaktadır.

3.2.3. İkonolojik Yorum, İçsel anlam – içerik

Sanatçının "Kapıcı Dairesi" (1976) adlı çalışması, adından da anlaşılacağı üzere, belli bir sınıfa yöneliktir ve eser sınıf temsili üzerinedir. Göç ile özellikle büyük kente göç edenler ucuz iş gücü ile çalıştırılmakta veya "vasıfsız" eleman olarak görülüp belli işlerde çalıştırılmaktadır. Bu ucuz iş örneklerinden biri de apartmanların temizliği ve diğer işleriyle ilgilenen hizmetlilerdir; dönemin adıyla kapıcılıktır. Kapıcılar apartmanların en alt katında, kalorifer dairesi ile iç içe küçük bölmelerden oluşan dairelerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Sanatçı, kapıcı dairesinin iç yüzünü gösterirken, bellek ve kültür ilişkisini de izleyiciye aktarmaktadır. Başka bir deyişle, köyden kente göç ederken, alışkanlıklarını, kültürlerini de yanlarında getirip, küçük bir dairede o hayatı sürdürmeye devam eden insanların yaşamlarına odaklanır. Evlerinin dekore edilmiş biçimi gelinen yeni çevreye uyum sağlama, entegre olma çabası; kırsal alandan gelen alışkanlıklarla kentsel yaşam biçimini birbirine karmaya yönelik deneyimleri yansıtmaktadır (Heinrich, 2007: 19-20).

Sanatçı göçe bakarken; göç ile birlikte değişen yaşam biçimleri, köylünün kente uyum süreci, bu sürecin yarattığı yeni kültür, tüm bunlarla birlikte oluşan sınıfsal ayrımlar karşımıza çıkarmaktadır. Karamustafa bu çalışmalarıyla, aynı zamanda bir belge sunmaktadır, başka bir deyişle bir dönemin nelerden ve nasıl etkilendiğini gözler önüne sermektedir. “Kapıcı Dairesi” adlı çalışmasında, kapıcı dairesinin iç yüzünü gösterirken, bellek ve kültür ilişkisini de izleyiciye aktarmaktadır. Köyden kente göç ederken, alışkanlıklarını, kültürlerini de yanlarında getirip, küçük bir dairede o hayatı sürdürmeye devam eden insanların yaşamlarına odaklanır. Sanatçının “Örtülü Medeniyet” adlı çalışması da, kültürler arası geçiş ve adaptasyon ilişkisine dair önemli bir örnektir. Dantellerle süslenmiş bir göçmen evini izleyiciye aktarırken, yeni oluşan değerlerin estetikleştirme çabasını aktarmaktadır (Çalışkan, 2009: 105).

Karamustafa bu çalışmalarıyla, aslında izleyiciye bir belge sunmaktadır, başka bir deyişle bir dönemin nelerden ve nasıl etkilendiğini gözler önüne sermektedir. Sanatçı söz konusu eserlerinde göç olgusunu ele alırken onu yalnızca plastik bir anlatımın parçası gibi göstermemektedir. Göç edenlerle bir temas kurmakta ve onların dünyasını görünür kılmaktadır. Sanatçının işleri köyden kente göç edenlerin iç mekânlarına odaklanmaktadır. Hem o iç mekanlara hem de o iç mekanlarda yaşayan insanların ikili kültürünü ve bu ikili kültürden oluşan arada kalma durumunu göz önüne sermektedir. Başka bir deyişle, o kapıcı dairesinde ya da dışındaki hayatta bu kişiler neler yaşıyor, ne hissediyor, kentten nasıl etkileniyor veya ne kadar adaptasyon sağlıyor sorularının yanıtlarını görmek mümkündür.

4. SONUÇ

Bu araştırmada Gülsün Karamustafa'nın “Kapıcı Dairesi” ve “Örtülü Medeniyet” adlı eserlerinin analiz edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu analiz için “İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi” yönteminden yararlanılarak her iki eser de her yönüyle irdelenmiş ve esere nasıl bakılması gerektiği konusunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Her iki eser de sanatçının erken dönem eğilimlerini, ilgilendiği konuları ve bu konulara yaklaşım biçimini göstermesi açısından çok önemlidir.

Sanatçı söz konusu eserlerinde teknik olarak fazla gerçekçi davranmaktan kaçınmıştır. Kendi ifadesiyle bunu kasıtlı bir şekilde yapmıştır. Sanatçı her iki eserine de konu olarak Türkiye'deki kültür karmaşasını taşımıştır. Eserlerin yaratıldığı dönemde kırsal kesimden kente yoğun bir göç dalgası yaşanmış, köyden kente getirilen geleneksel değerler/kültür, kentli değerler/ kültür ile iç içe geçmeye başlamış ve yeni kültürel yapılar ortaya çıkmıştır. Sanatçının eserlerinde amaçladığı varolan olguyu eleştirmek, yermek değil sadece bu olguları yakalamak ve göstermektir.

KAYNAKÇA

Akyürek, E. (1995). Erwin Panofsky ve “İkonografi ve İkonoloji Üzerine”- Bilime Adanmış Bir Yaşam (s. 7-20), İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Antmen A. (2013), Kimlikli Bedenler Sanat, Kimlik, Cinsiyet, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Cömert, B. (2008). Mitoloji ve İkonografi, Ankara: De Ki Basım Yayım.

Çalışkan, S. (2019). Gülsün Karamustafa'nın Eserlerinde Köyden Kente Göç ve Kimlik Olgusu. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 97-106.

Heinrich, B. (2007) Güllerim Tahayyülerim, (Çev. Erden Kosova), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Panofsky, E. (1995). İkonografi ve İkonoloji: Rönesans Sanatının İncelenmesine Giriş, (Çev. Engin Akyürek), İstanbul: Alfa Yayıncılık.